

ACTIVITATEA PARTIDULUI NAȚIONAL-POPULAR ÎN BANAT ÎN ULTIMELE LUNI ALE ANULUI 1947

Radu PĂIUȘAN

Universitatea de Vest Timișoara

Activitatea organizatorică continua și în această perioadă. În 9 martie 1947 a avut loc ședința Biroului Politic al P.N.P.-ului din Timiș-Torontal. Ședința a debutat cu raportul secretarului general al organizației național-populare din Timiș-Torontal, Eustațiu Pandeli, despre situația acesteia, despre situația P.N.P.-ului în județ și despre problemele care preocupau această zonă¹. La ședință, din cadrul C.C. al P.N.P., a participat prof. dr. Mihail Dragomirescu și colonelul N. Boșman.

În raportul pe perioada 19 ianuarie – 1 martie 1947 se arăta că sporirea numărului de membri a fost foarte slabă în ultimul timp, mai ales în orașul Timișoara, și aceasta se datora, în bună parte, lipsei de acțiune și realizări pozitive pentru păturile mijlocii ale comercianților și industriașilor². Secția Financiară, se arată în raportul secretarului general Pandeli Eustațiu, activa cu un comitet bine organizat, ținând ședințele în fiecare săptămână și aducând fondurile necesare pentru susținerea organizației național-populare județene, iar Secția de Tineret avea un număr de 33 de membri, în majoritate fiind studenți³.

Secția Presă și Documentare, după trecerea lui N. Ionescu-Papastelatu, liderul acesteia, ca secretar general al Regionalei Banat a P.N.P.-ului, urma să fie organizată de inspectorul Traian Ghemuleț. Național-popularii se declarau convinși că aceasta (secția Presă și Documentare – *n.n.*) va deveni una din cele mai active secții ale lor, iar Secția Feminină nu s-a putut organiza, din lipsă de cadre; cu toate acesta, Secția Feminină s-a activat în direcția C.A.R.S.-ului și pentru sprijinul copiilor săraci din Moldova⁴.

În ceea ce privea Cercul de studii care, până în urmă cu câteva luni, a mers foarte greu, dar și-a început, și el, activitatea, ținând ședințe în mod regulat, în care figurau pe ordinea de zi și erau dezbătute diverse probleme; de pildă, la ultima ședință a Cercului a fost discutată situația funcționarilor publici. Datorită activității acestei secții s-a reușit să fie activată organizația U.S.I.C.-ului, în care s-au înscris foarte mulți comercianți din localitate, și în conducerea căreia aveau foarte mulți membri ai P.N.P.-ului⁵.

În alocuțiunea sa, prof. Mihail Dragomirescu, secretarul general al C.C. al P.N.P., a tras concluziile întrunirii în sensul că organizația național-populară din județul Timiș-Torontal era

¹ B 1947, nr. 52, p. 1.

² SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 2.

³ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 2.

⁴ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 3.

⁵ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 3.

foarte slabă în municipiul Timișoara, unde va trebui să fie începută o activitate hotărâtă pentru a putea pătrunde în rândurile păturilor mijlocii din oraș, ca: funcționari, liber-profesioniști, intelectuali, comercianți, industriași, etc., pentru că, dacă se continua să meargă, și pe mai departe, spre sate, se va altera structura ideologică care era îndreptată spre păturile mijlocii de la orașe⁶.

În intervențiile lor la redeschiderea ședinței, dr. Eduard Karner, avocatul Sebastian Weiser și Pandeli Eustațiu au prezentat cazul colonelului Nicolae Gălășanu, în sensul argumentelor susținute în procesul-verbal al ședinței anterioare. Era vorba despre restaurantul Bulevard, proprietate a colonelului N. Gălășanu și în care se va deschide o secție a clubului muncitorilor⁷.

Luând cuvântul, dr. Valeriu Novacu, prefectul județului și vicepreședinte al organizației național-populare din județul Timiș-Torontal, a precizat motivele de ordin general care au determinat să se ia asemenea măsuri, de închidere a unor localuri de lux. În continuare, dr. Valeriu Novacu s-a declarat de acord ca, în cazul colonelului N. Gălășanu, să se revină într-o formă care să corespundă greutăților actuale de aprovizionare⁸.

Ca urmare a acestor discuții, prof. dr. Mihail Dragomirescu, secretarul general al C.C. al P.N.P., a propus comitetului județean să găsească o soluție ca interesele colonelului Gălășanu să nu aibă de suferit. În consecință – spunea Mihail Dragomirescu – colonelul Gălășanu va lua contact cu prefectul, și cu Comisia Locală a Sindicatelor, pentru a găsi o formulă pentru a se pune de acord asupra acestei reveniri⁹.

Începeau, și în rândurile P.N.P.-ului, epurările. În ședința Biroului de lucru al organizației național-populare din Timiș-Torontal din 9 martie 1947, s-a pus și problema epurării pretorului Gh. Țol. Intervenind la această problemă, prefectul Valeriu Novacu a comunicat împrejurările care au determinat să se ajungă la această măsură, întrucât, din cercetările întreprinse, s-a constatat și s-a stabilit vinovăția irevocabilă a pretorului, care era un partizan al reacțiunii¹⁰.

Intervenind în discuție, avocatul Sebastian Weiser a propus să fie înscriși, cu cotizație minimă de 10.000 de lei lunar, membrii U.S.I.C.-ului și menționa că membrii P.N.P. nu știu cauzele juste ale membrilor acestei organizații și intervin pentru ele de la caz la caz. Revenind la problema restaurantului Bulevard, proprietatea colonelului Gălășanu, secția clubului P.N.P. și a U.S.I.C.-ului a decis ca membrii organizației ei să plătească taxa de cotizație la club. De altfel, la club vor avea acces și simpatizanții, de la care se vor încasa cotizații minime de 30.000 de lei¹¹.

În finalul ședinței a luat cuvântul Mihail Dragomirescu, care a insistat asupra faptului că, de acum înainte, accentul și greutatea activității național-popularilor din județul Timiș-Torontal trebuia să fie îndreptată spre păturile mijlocii de la orașe, pentru că a constatat, ca un fapt caracteristic la toate reședințele județene ale organizațiilor național-populare din Regionala Banat, un număr redus al membrilor și, în special, lipsa intelectualilor¹².

După terminarea ședinței Biroului de lucru al organizației județene național-populare din Timiș-Torontal, începută la ora 9, la ora 11 a început ședința Regionalei Banat a P.N.P.-ului, la care au participat delegați din județele Timiș-Torontal, Arad, Caraș și Severin¹³. Regionala Banat a înaintat un raport, în data de 9 martie 1947, către C.C. al P.N.P. Raportul a fost înaintat în aceeași zi, după ședința Regionalei, și cuprindea perioada 29 octombrie 1946–9 martie 1947. Se

⁶ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 3

⁷ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 1.

⁸ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 3.

⁹ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 4.

¹⁰ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 4.

¹¹ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 1.

¹² SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 4.

¹³ B 1947, nr. 52, p. 1.

arăta că Regionala Banat a P.N.P.-ului a luat ființă în 29 octombrie 1946, la sediul din Timișoara, în str. V. Alecsandri nr. 7, din cele patru județe (Arad, Caraș, Severin și Timiș-Torontal). Aceasta era a patra ședință a Regionalei.

În ceea ce privea componența Biroului Regional Banat al național-popularilor, acesta era format din N. Ionescu-Papastelatu, doi secretari generali adjuncți, adică primul era controlorul superior C.F.R. Ioan Pițigae, al doilea secretar general adjunct fiind profesorul Ion Paul Popescu, care a fost exclus din partid ca fiind inactiv și cu trecut politic legionar. Nu dispuneau de secretar administrativ, din cauza lipsei de bani pentru a-l plăti, iar secretar de presă și documentare era Aurel Periat, care urmasese cursul de presă și documentare la București, în luna februarie 1947¹⁴.

În privința Comitetului Regionalei Banat a P.N.P.-ului, acesta era format din toți președinții și secretarii generali ai tuturor organizațiilor județene din raza Regionalei. Astfel, pentru județul Arad președintele Vlădescu-Răcoasa era reprezentat de prof. Ion Ardeleanu, din localitate, pentru județul Severin – președintele organizației național-populare, prof. Iulian Jura din București, era reprezentat de dr. Ioan Perianu, pentru Caraș – dr. Ioan Țeicu și pentru Timiș-Torontal – generalul de corp de armată în rezervă Teodor Șerb. Secretari generali erau următorii: pentru Arad – prof. Nestor Blaga, pentru Severin – avocatul N. Popa, pentru Caraș – dr. Zâmbrean și pentru Timiș-Torontal – Pandeli Eustațiu¹⁵.

Referindu-se la secțiile de tineret și femei, raportul reliefa faptul că nu erau organizate în Regionala P.N.P. Banat, urmând ca delegațiile secțiilor menționate să fie propuse imediat ce organizațiile județene de tineret și femei din organizația național-populară din Județene vor fi mai bine constituite și vor putea să dea, pe lângă Regionala Banat, elemente bine verificate din punct de vedere politic și cu activitate bine cunoscută de către cei în drept¹⁶.

La punctul „Propuneri pentru bunul mers al activității organizațiilor național-populare de pe raza Regionalei Banat” era formulat un set de mai multe cereri: a) Îndepărtarea membrilor care dețineau diferite demnități în biroul politic, comitete județene sau locale, secții diferite, etc., dacă nu activează sau stau în umbră; b) Introducerea unei discipline în rândul membrilor din diferite conduceri sau simpli activiști; c) Verificarea membrilor P.N.P. care dețineau diferite demnități, publice sau politice, ca ei să se comporte pe linia ideologică sau cerută de societate, sau morală... e) Să se realizeze, acolo unde nu există, o colaborare loială cu toate partidele din B.P.D., adică cu membrii respectivi și reprezentanți ai diferitelor partide intrate în B.P.D. Aceasta se propunea avându-se în vedere că, în România acelor ani, a fost prezentă o continuă stare de frământare¹⁷; f) Să se îndepărteze toate cauzele care duc la dezbinare, ură de rasă sau religie. La fel, să se caute să se îndepărteze toți membrii care se complăceau a bârfi sau a unelti pentru a ajunge la situații mai înalte decât li se cuvine, sau la care au dreptul alți membri mai vechi în Partid sau proveniți din fosta Uniune Patriotică. Meritele în P.N.P. erau ale aceluia care activează intens, loial și fără condiții sau scopuri bine urmărite de a parveni la situații, în detrimentul altor membri, modești și devotați, cu totul, partidului și democrației. Să se evite bisericuțele care iau ființă acolo unde conducerea este slabă... sau unde nu se cunoaște bine menirea acestui partid¹⁸... h) Toți membrii P.N.P. care sunt dovediți că nu vor să activeze sau sunt afaceriști, oportuniști, ori au intrat în Partid pentru a lucra la dezbinarea acestuia, prin felul lor de purtare, etc., să fie excluși din P.N.P. și publicați în ziarele locale¹⁹.j) Să se pri-

¹⁴ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 55.

¹⁵ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 55.

¹⁶ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 55.

¹⁷ Fătu 1973, p. 5.

¹⁸ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 57.

¹⁹ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 57.

mească mijloace de transport – automobil și căruțe; k) Să se viziteze organizațiile județene ale P.N.P.-ului, pe cât posibil, mai des de către membrii marcanți ai P.N.P., de la C.C. al partidului și de către deputații național-populari²⁰... m) C.C. al P.N.P. din București să dispună ca toate instrucțiunile, dispozițiile organizatorice, etc., care se trimit organizațiilor județene național-populare, să se trimită și Regionalei. În prezent – se afirma în „Propuneri” – Regionala nu știe ce se trimite de la C.C. al P.N.P. organizațiilor județene ale Partidului, din care cauză aceasta nu poate să ia măsurile dictate de împrejurări sau să-și întocmească un plan de lucru, vizitarea organizațiilor județene, etc.; n) Toate organizațiile județene pendinte de Regionala Banat sunt rugate de a trimite și Regionalei, spre știință, diferite hotărâri, proiecte, sugestii, etc., trimise la C.C. al P.N.P. În prezent, Regionala nefiind în posesia copiilor de pe aceste rapoarte, nu poate cunoaște ce se petrece în sânul organizațiilor județene ale P.N.P.-ului și nici să-și dea avizul consultativ sau competent, ori chiar să intervină la Centru, la București, pentru satisfacere²¹; o) Mai este bine ca, pentru cei mulți care sunt apolitici sau care nu cunosc bine programul Partidului, să se înființeze așa-zisele școli de educație politică sau de cadre. De pe băncile acestor școli se vor recruta, cu mai mare ușurință, elemente de care are nevoie atât Partidul, cât, mai ales, guvernul în diferite sectoare: economice, sociale, etc. ... r) Toate dispozițiile și instrucțiunile primite de la C.C. al P.N.P. să fie bine analizate, bine cercetate cu toți cei vizați și să se întocmească un plan pentru realizarea și pentru satisfacerea urgentă a dispozițiilor primite. Pentru desăvârșirea celor ce trebuie să se facă pentru secțiile organizațiilor de tineret, femei, cercurilor de studenți, etc., să se aleagă membri devotați și activi, în adevăratul sens al cuvântului. Dar, tot ce li se va da să facă va trebui să fie verificat de cei care poartă răspunderea conducerii partidului²²; s) Planul de organizare și de lucru al Regionalei să fie bine studiat și delegații organizațiilor județene național-populare să respecte, întru totul, ceea ce se va hotărî în ședințele Regionalei, aceasta unde urmează să fie aplicate, pe teren, obligația sau obligațiile ce și le-au luat delegații în ședința Regionalei la care au luat parte sau la care majoritatea a dispus să se facă un anumit lucru, pentru binele general al partidului, ca și interesele membrilor acestui partid; t) Organizațiile județene să trimită rapoarte lunare Regionalei, până cel târziu în data de cinci a lunii următoare²³.

Relativ la punctul „Critică și autocritică”, se arată că, nefiind în posesia rapoartelor de activitate ale organizațiilor județene Arad și Caraș, nu s-a putut face nicio critică și nici nu s-au putut lua, de către Regională, măsurile dictate de împrejurări²⁴.

Pentru o mai bună organizare și a constata la starea existentă, a fost organizat la Timișoara, în data de 9 noiembrie 1947, al doilea congres al P.N.P. din județul Timiș-Torontal. Congresul național-popularilor s-a desfășurat în sala „Capitol” din municipiu²⁵. La el erau așteptați să participe dr. Florica Bagdasar, deputatul Constantin Paraschivescu-Bălăceanu – decanul Baroului Ilfov, deputatul dr. Gh. Savin – vicepreședinte al C.C. al U.S.I.C.-ului, prof. Iulian Jura – director general în Ministerul Educației Naționale²⁶.

La Congres au participat – conform Statutului P.N.P. – 460 de delegați ai organizațiilor locale și de plase, precum și delegați ai organizațiilor de sectoare din municipiul Timișoara²⁷.

²⁰ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 58.

²¹ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 58.

²² SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 58.

²³ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 58.

²⁴ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 58.

²⁵ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 146.

²⁶ B 1947, nr. 51, p. 3.

²⁷ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 146.

Din partea C.C. al P.N.P. nu a participat decât Iulian Jura dintre cei așteptați, și a mai participat și dr. Alexandru Tocilescu, secretarul general al Ministerului Educației Naționale²⁸.

Cu această ocazie au fost aleși, în Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P., și industriașul Anton Holender și Traian Sterian, funcționar public în plasa Recaș²⁹.

Biroul Comitetului Județean P.N.P. din Timiș-Torontal era format din: președinte – generalul Teodor Șerb; vicepreședinți – Nicolae T. Ionescu, N. Ionescu-Papastelatu și Tiberiu Cernescu; secretar general – Pandeli Eustațiu; secretari generali adjuncți – Sebastian Weiser și Aurel Periat; casier – Tiberiu Solomon; membri – colonelul N. Gălășanu și dr. Eduard Karner³⁰.

Apoi, au fost repartizate sarcinile pe secțiuni. Astfel, Secția Financiară era condusă de avocatul Sebastian Weiser, Secția Presă și Documentare – de Aurel Periat, Secția Cercuri Profesionale – de dr. Eduard Karner, Secția Feminină – de Ecaterina Alexianu, soția colonelului Alexianu, Secția Tineret – de către dr. Ernest Schorsch³¹.

În cuvântul său din cadrul ședinței din 9 noiembrie 1947, prof. dr. Mihail Dragomirescu, referindu-se la situația funcționarilor publici, afirma că național-popularul să trăiască cinstit și onorabil, prin funcția pe care o îndeplinea, să știe că el reprezintă spiritul democrației românești, adică a celei procomuniste, și care nimeni nu are dreptul să o compromită³².

Profesorul Dragomirescu mai credea că metoda respectivă va fi folositoare nu numai național-popularilor, ci și altor partide din B.P.D.³³

P.N.P.-ul – considera Dragomirescu – era conștient de aspirațiile categoriilor mijlocii (intelectuali și mica burghezie), care doresc înfăptuirea unei democrații cinstitute și adevărate, adică procomuniste, pentru care „membrii partidului sunt pregătiți și ne vom pregăti, pentru ca să poată corespunde comandamentului politic al viitorului”³⁴.

El ruga național-popularii să lupte cu tot devotamentul, pentru cauza poporului, și să nu se abată niciodată de la linia justă a Partidului, și ei trebuiau să fie convinși că vor putea realiza o Românie liberă, independentă și o democrație reală³⁵, adică comunistă.

O altă problemă care se punea în fața național-popularilor era politizarea manifestărilor culturale. Așa s-a procedat și în Timiș-Torontal. O primă manifestare de acest fel a fost aniversarea zilei de 24 ianuarie 1859, la Timișoara. Din partea B.P.D.-ului a vorbit și scriitorul Volbură Poiană-Năsturaș, și dr. N. Table³⁶.

În același sens, organizația județeană P.N.L.-Tătărescu a făcut un apel către celelalte partide din Bloc, pentru înființarea unei biblioteci publice numite „Vatra culturii”, pentru care solicita donații în bani și în cărți³⁷. Aceasta, și pentru că fuseseră numiți doi membri ai B.P.D.-ului din județul Severin în guvern, ca secretari de stat: dr. Victor Curuțiu – la Finanțe, și prof. Filaret Barbu – la Arte³⁸.

A fost sărbătorită și ziua de 6 martie 1945, ziua instaurării guvernului Petru Groza³⁹. Acest lucru s-a întâmplat la Timișoara, în ziua de 6 martie 1947, la Teatrul Orășenesc, în organizarea

²⁸ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 146.

²⁹ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 147.

³⁰ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 147.

³¹ SJAN T-F CJTPNP, d. 8/1947, f. 147.

³² B 1947, nr. 53, p. 3.

³³ B 1947, nr. 53, p. 3.

³⁴ B 1947, nr. 53, p. 3.

³⁵ B 1947, nr. 53, p. 3.

³⁶ VB 1947, nr. 230, p. 1.

³⁷ VB 1947, nr. 225, p. 1.

³⁸ VB 1947, nr. 222, p. 1.

³⁹ Pentru aceasta vezi și Scurtu/Buzatu 1999, p. 491.

Consiliului Județean al B.P.D.-ului, din care făcea parte și P.N.P.-ul, despre momentul 6 martie 1945 vorbind, în deschiderea întrunirii, avocatul Octavian Metea⁴⁰.

Dar, în cadrul B.P.D.-ului din Timiș-Torontal continuau să existe diverse probleme. În raportul președintelui comitetului plasei Deta către Comitetul Județean P.N.P. Timiș-Torontal din 10 martie 1947, se arăta că, în anul 1946, au fost organizate comitete național-populare în comunele Deta, Opațița, Folea, Breștea, Omorul Mare, Stamora Germană, Moravița, Denta, Gaiul Mic, Ofsenița și Dejan, iar comuna Voiteg era în curs de organizare. În comunele Partoș, Soca și Omorul Mic nu au reușit să se înființeze organizații național-populare și nici alte partide din B.P.D. nu au reușit, în afară de P.C.R. și Frontul Plugarilor⁴¹. În organizațiile constituite aveau 275 de membri înscriși, dintre care au plecat – din diferite comune – șapte membri, iar zece au demisionat, încadrându-se în alte partide din B.P.D., deci aveau, în total, 255 de membri buni și activi ai partidului. Cu toate acestea, la ședința pe care au avut-o cu președinții organizațiilor locale, național-popularii din comune aveau convingerea că, în scurt timp, se vor înscrie noi membri, și aceștia sunt oameni bine verificați⁴².

În raportul său de activitate, președintele comitetului de plasă P.N.P. Deta, Pavel Marcov, susținea faptul că în anul 1946 nu a prea activat, deoarece a funcționat și ca secretar al B.P.D.-ului de plasă și a fost preocupat și cu alte chestiuni politice, dirijate de la centrul din Timișoara. Devenind mai liber, a început o activitate mai intensă și în problemele P.N.P.-ului⁴³.

Faptul că existau probleme în rândul B.P.D. este semnalat și în organele de presă ale altor partide componente ale Blocului. Într-un editorial din „Vieța bănățeană”, organ al P.N.L.-Tătărescu din Timiș-Torontal, se sublinia că B.P.D.-ul era rezultatul colaborării a șase partide politice de structură diferită, care au renunțat – la un moment dat – la tot ce constituia profilul lor propriu și caracterele lor distinctive pentru promovarea unei acțiuni unitare, pe bazele unui program acceptat de comun acord, care este Platforma-Program, unanimitatea triumfând în ceea ce privea marile principii diriguitoare⁴⁴. În activitatea politică – se afirma în articol –, precum și în estetică, armonia rezultă nu din monotonie și platitudine, ci din unitatea în diversitate. Unitatea B.P.D.-ului era axată în jurul Platformei-Program, a cărei împlinire constituia obiectivul suprem și imperativul categoric al guvernării actuale, dincolo de orice tendințe diversioniste⁴⁵.

Timișoara, reședința județului Timiș-Torontal, continua să fie slab organizată. Acest fenomen transpare și din raportul organizației municipiului Timișoara, către Comitetul Județean al P.N.P.-ului, din 23 martie 1947. Municipiul era organizat în trei sectoare: sectorul I–V, II și III–IV. Acestea nu activau din lipsă de sedii, dar membrii participau la ședințele plenare ale național-popularilor, iar activiștii organizației municipale erau încadrați în diferite comitete⁴⁶.

Referitor la Cercul de studii, se relevă – în raport – că Biroul de Coordonare al acestuia era compus din biroul cercului și din birourile secțiilor; acesta ținea ședințe regulate în fiecare zi de joi a săptămânii, ocupându-se de toate problemele politice, economice, etc., atât interne și externe, cât și locale. Biroul de Coordonare a rezolvat, pe plan local, cererile cele mai urgente ale comercianților, de exemplu controlul și prețurile, paza municipiului, sistemul de inspecție a farmaciilor, suspendarea proceselor de sabotaj a agriculturii pe timpul însămânțărilor, și a înaintat propuneri Parlamentului, respectiv ministerelor de resort, în privința funcționarilor publici.

⁴⁰ VB 1947, nr. 264, p. 1.

⁴¹ SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 92.

⁴² SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 92.

⁴³ SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 92.

⁴⁴ VB 1947, nr. 270, p. 1.

⁴⁵ VB 1947, nr. 270, p. 2.

⁴⁶ SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 83.

Se mai reliefează că diferitele secții ale Cercului nu țin ședințe regulate, din lipsă de activiști, ci se convoacă numai atunci când Comitetul de Coordonare, într-o cauză sau alta, vrea să cunoască părerea specialiștilor⁴⁷.

Secția Financiară – se subliniază în raport – lucrează cu un număr însemnat de activiști, ține ședințe în mod regulat, în fiecare zi de vineri din săptămână, și procură toate fondurile, strânse din cotizațiile și donațiile membrilor și simpatizanților din municipiu, precum și din serbări, și le varsă, în totalitate și fără nicio reținere, organizației județene.

În curs de organizare era Secția Femei, organizare care se făcea de către un comitet interimar.

În contrast, Secția Tineret era bine organizată, cu un comitet statutar, ținea săptămânal ședințe regulate și depunea o muncă, demnă de remarcat, pentru creșterea cadrelor. Secția dispunea de un secretariat organizatoric, un secretariat cultural, un secretariat de presă și documentare, și un secretariat sportiv, iar Biroul Politic Municipal se întâlnea aproape zilnic⁴⁸.

La capitolul „Propuneri” figurau: găsirea soluțiilor corespunzătoare pentru instalarea sectoarelor, intervenirea la forul competent ca, în comitetele municipale care se formau pe lângă primării, să fie numiți un număr corespunzător de reprezentanți ai organizației municipale național-populare Timișoara⁴⁹.

Și în cadrul P.N.P. din Timiș-Torontal existau anumite neînțelegeri. Prin adresa lui Sabin Toduțiu, președintele comitetului național-popular al plășii Jimbolia, din 15 martie 1947, către Comitetul Județean P.N.P. din Timiș-Torontal, se solicita trimiterea unui membru al Comitetului în comunele Lenauheim și Grabaș, unde erau neînțelegeri în rândurile organizațiilor P.N.P. locale⁵⁰.

Continuau să existe neînțelegeri între partidele care formau B.P.D.-ul și în ceea ce privea epurările. Prin adresa Comitetului Județean P.N.P. din Timiș-Torontal către Comitetul de Coordonare al B.P.D.-ului din Timișoara, din 24 martie 1947, Comitetul afirma că era sesizat că la Curtea de Apel Timișoara și Tribunalul Județean Timiș-Torontal au început să fie propuși, pentru epurare, anumiți funcționari din aceste două instituții. Propunerile erau făcute, în mod subiectiv, de către sindicatul funcționarilor din respectivele instituții, fără consultarea tuturor reprezentanților partidelor politice din Bloc. Din această cauză – se releva în adresă – au ajuns să fie propuși, pentru epurare, funcționari încadrați în partidele din Bloc. Aceștia fuseseră verificați și erau buni democrați, a căror atitudine, din trecut și prezent, nici nu poate fi un element justificativ pentru a fi propuși pentru epurare. În consecință, Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P.-ului ruga Comitetul de Coordonare al B.P.D.-ului din Timișoara să intervină de urgență, încă în cursul zilei respective, atât pe lângă Sindicatul Funcționarilor din cele două instituții ale Ministerului de Justiție, cât și pe lângă Comisia Locală a Sindicatelor, pentru a se cerceta după care criterii s-au făcut aceste propuneri pentru epurări⁵¹.

Și în celălalt județ bănățean, Severin, existau probleme în care era implicat P.N.P.-ul. Astfel, prin raportul P.N.P. Severin, din 28 martie 1947, nu se specifica către cine (probabil către Comitetul Central al Partidului), se arăta, ca răspuns la adresa confidențială nr. 241/1947, că s-a întreprins o anchetă detaliată cu privire la Camera de Comerț și Industrie din județul Severin. S-a constatat, cu surprindere, că comisia interimară care se afla la conducerea acestei instituții, atât de importantă din punct de vedere economic, era condusă – aproape în totalitate – de

⁴⁷ SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 83.

⁴⁸ SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 83.

⁴⁹ SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 83.

⁵⁰ SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 87.

⁵¹ SJAN T-F CJTPNP, d. 12/1947, f. 84.

reacțiunea ostilă regimului democratic, adică procomunist de atunci. În consecință, a fost propusă înlocuirea comisiei interimare a Camerei de Comerț și Industrie Severin⁵².

Tot național-popularii din Severin au trimis un memoriu, nu se spune cui, credem că C.C. al P.N.P.-ului, în problema agriculturii din județ.

În memoriu se sublinia că, „pentru câștigarea victoriei pe frontul pașnic al brazdei, trebuie să fie utilizate și organizate toate energiile omenești și toate sursele solului”. Aceasta însemna finanțare, asistență agronomică și politică agrară serioasă. Se impunea un spirit agronomic gospodăresc în ceea ce privea destinația bugetului țării și înțelegerea nevoilor „muncitorilor brazdei”⁵³.

Cu cei nouă agronomi de la plăși, fără personal tehnic și calificat, și fără mijloace materiale de lucru, nu se putea mișca agricultura pe „scara cuvenită a progresului”⁵⁴.

Și ședința Comitetului Executiv al P.N.P.-ului din județul Severin pune problema colaborării în cadrul B.P.D.-ului și, mai ales, cu comuniștii, precum și a abuzurilor făcute de aceștia.

Referindu-se la reforma agrară și modul în care aceasta era înfăptuită, ședința organizației național-populare din județul Severin din 30 martie 1947 cere sfârșitul ordinei impuse de comunistul Eliade, notar în Caransebeșul Nou, care încerca să facă o revizuire a reformei agrare realizate defectuos, doar pentru a menține prestigiul guvernului P. Groza și pentru a crea nemulțumiri⁵⁵.

Se mai afirma că trebuia, neapărat, să lupte împotriva corupției din administrație, și, în special, a organelor Fiscului, care duceau o acțiune de „jumulire” a populației. Trebuia să arate că sunt alți oameni decât cei din trecut, și dacă erau curați și cinstiți⁵⁶.

În intervenția sa, Popa spunea că, începând de la data de 10 februarie 1947, organizația național-populară din județul Severin a luat hotărârea de a porni o acțiune categorică atât pe cale parlamentară, cât și de partid și prin presă, împotriva acelor elemente care compromiteau guvernarea de atunci, cea procomunistă, și instituțiile de stat. La rândul său, dr. Mihail Feneșan a cerut să nu se mai facă nicio numire în serviciile publice fără avizarea Blocului⁵⁷.

În alocuțiunea sa, Radamanovski arăta că toate aceste chestiuni se vor rezolva odată cu înființarea comisiilor interimare. Inginerul Macovei a făcut constatarea că Platforma-Program nu era respectată de unele persoane componente ale guvernului. În opinia sa, ar fi trebuit să se oprească implementarea reformei agrare, în timpul însămânțărilor, pentru că sustrăgea populația de la muncă, într-un timp atât de prețios. La fel, situația funcționarilor publici era foarte proastă și trebuia să se ia măsuri pentru ameliorarea situației lor economice. Mai afirma că acțiunea național-popularilor ca partid trebuia, înainte de toate, să umanizeze indivizii, și această umanizare să fie făcută înaintea celorlalte modificări și schimbări⁵⁸.

În intervenția sa, dr. Seracin a solicitat ca, pentru bunul mers al plășii Lugoj, să se facă intervenții pentru readucerea notarului Petolea, de la Bruznic la plasa Lugoj. Mai sublinia că vina acestor mutări, care se fac fără avizul partidelor din B.P.D. (de exemplu, președintele Tineretului P.N.L. din județul Severin era scriitorul Traian Iancu)⁵⁹, o purta, în bună parte, și Ioviță, prim-

⁵² SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 105.

⁵³ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 303 v.

⁵⁴ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 303 v.

⁵⁵ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 329.

⁵⁶ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 329.

⁵⁷ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 329.

⁵⁸ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 329.

⁵⁹ VB 1947, nr. 270, p. 1.

pretor al plășii Lugoj. Și dr. Planchitiu releva faptul că, tot din cauza acestuia, B.P.D.-ul nu putea pătrunde, în mod real; acolo exista un notar reacționar feroce, cum era cazul notarului din Boldur, și era înscris – de formă – într-un partid al Blocului⁶⁰.

Și în cadrul acestei ședințe a organizației național-populare din județul Severin apare problema tipului de opoziție pe care P.N.P.-ul trebuia să o facă guvernului. În intervenția sa, dr. Victor Ungar afirma că se cunoaște activitatea prim-pretorului Ioviță în chestiunea respectivă, care avea un drum destul de mare la activul său. Liderul național-popular din județul Severin propunea ca organele politice județene ale P.N.P.-ului să facă un demers la Comitetul Central al partidului, pentru ca acesta să treacă, de fapt, în opoziție, pentru că, „cu acel tip de opoziție ireală, zisă leală, nu se poate face treabă pentru că nu erau, toți, de aceeași convingere cu ei”. El sublinia că trebuia făcută o opoziție cinstită, pentru că s-a răsturnat totul și nu s-a mai făcut nimic. Ca urmare a acestei intervenții, s-a hotărât ca problemele respective să fie dezbătute și în ședințele plenare ale organizațiilor locale din județul Severin, și să se facă și o intervenție – în acest sens – la C.C. al P.N.P.⁶¹

În cadrul conferințelor publice ținute de către lideri național-populari din Severin se discută tot mai mult despre Uniunea Sovietică și se dă exemplul acesteia. La capitolul „Conferințe și întruniri publice” apar tot mai multe manifestări pe această temă. Maria Crașovan a vorbit „Despre femeia în U.R.S.S.”, iar avocatul Nicolae Popa a conferențiat despre „Situția funcționarilor publici în actuala conjunctură politică creată prin formarea Partidului Unic Muncitoresc (P.M.R.)⁶². Dr. Ion Adam a vorbit despre „Sănătatea publică în U.R.S.S.”, la Caransebeș, iar dr. Mihai Feneșan a ținut adunări politice în scopul educării maselor, în comunele: Buchin, Vârciorova, Rugi, Valea Boului, Jupa, Iaz și Vălișoara, tratând despre legile cu caracter reformator, votate în Parlament. Dr. M. Feneșan a mai vorbit, într-o ședință publică desfășurată la Teatrul Comunal din Caransebeș, despre „Chestiuni matrimoniale în U.R.S.S.: căsătoria, divorțul”. Această conferință a avut loc în cadrul unei ședințe a A.R.L.U.S.-ului din localitate, liderul național-popular din județul Severin vorbind ca reprezentant al P.N.P.-ului. Amintim și alte conferințe ținute de dr. M. Feneșan: „Situția internă și externă”, „Realizările guvernului P. Groza”, „Rostul P.N.P.-ului și poziția sa”⁶³.

În cadrul Secției Feminine a conferențiat Elena Nicievici – „Planul Marshall”, și dr. Ioan Planchitiu, despre „Semnificația grevelor din Italia”⁶⁴.

Continua activitatea de organizare a național-popularilor în județele bănățene. În raportul de activitate al Comitetului Județean Timiș-Torontal al P.N.P.-ului pe intervalul 1 martie–1 aprilie 1947 se afirmă că, în județ, Partidul avea 4.780 de membri și 123 de comune organizate. Se sublinia că, în cursul lunii martie 1947, s-a constituit Comitetul Secției de Presă și Documentare, compus din 21 de membri repartizați pe patru subsecțiuni: Ziarul „Națiunea”, Presa, Manifestații periodice și sporadice, și Difuzare⁶⁵.

În ziarele locale s-au publicat diferite convocări, dări de seamă, etc. În ziarul „Banatul” și în alte ziare românești, maghiare și germane au fost publicate, de către național-populari, douăzeci și cinci de articole.

Liderul Regionalei Banat al P.N.P.-ului, N. Ionescu-Papastelatu a publicat, în ziarul „Banatul”, un ciclu de articole economice care tratau despre perspectivele generale ale României și despre

⁶⁰ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 330.

⁶¹ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 330.

⁶² Pentru aceasta vezi Surpat (coord.) 1988, pp. 32–69.

⁶³ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 359.

⁶⁴ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 358 v.

⁶⁵ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 65.

economia planificată. Au mai fost publicate și alte articole referitoare la situația funcționarilor publici, acestea fiind scrise pe linia și în concepția doctrinară a P.N.P.-ului⁶⁶.

S-a luat în discuție ca săptămânalul „Deșteptarea”, care era ziarul organizației național-populare din județul Arad, să devină organul de presă al Regionalei Banat a P.N.P.-ului. Acest lucru s-a hotărât în ședința, din 9 martie 1947, a Regionalei. Pentru punerea în practică a acestui scop, au fost trimise circulare tuturor organizațiilor județene din Regională, pentru ca ele să facă propuneri pentru detaliile tehnice, organizatorice și redacționale care trebuiau concretizate într-o ședință a tuturor secțiilor de presă ale organizațiilor județene. În concluzie, „Deșteptarea” trebuia să devină organul de presă al național-popularilor din Regionala Banat⁶⁷.

Referindu-se la „Reuniunile plene”, în raport se subliniază că acestea se desfășurau din două în două săptămâni, cu membrii organizației municipiului Timișoara, cu funcționarii publici și cu cercurile profesionale. Referindu-se la numărul participanților, se afirma – în raport – că aceștia erau, în medie, 50–70%, uneori chiar 70% din totalul membrilor convocați. A vorbit, la ședințele plene, N. Ionescu-Papastelatu, secretarul general al Regionalei Banat, despre rolul intelectualilor în politica actuală, despre programul P.N.P. și funcționarii publici, iar pentru Secția Tineret, același lider național-popular a vorbit despre trecutul nefast al politicianismului la noi în țară⁶⁸.

Începea să se insiste, acum, asupra politizării oricăror întruniri organizate de către național-populari. În raport se arăta că, la toate ședințele celorlalte secțiuni se făcea analiza situației politice externe și interne, pe linia P.N.P.-ului și a Blocului. Referitor la politizarea ateneelor și a șezătorilor din localități, în raport se recunoștea că acestea nu s-au putut organiza, până atunci, în localități. În schimb, erau politizate ceaiurile dansante, organizate de Secția Tineret, ce se țineau în mod regulat, în fiecare duminică după masă, în saloanele sediului partidului, la care participau, pe lângă membrii P.N.P.-ului, și un număr însemnat de simpatizanți și tineret⁶⁹. Dar nu s-au putut organiza întruniri publice în acel interval de timp, din considerentul luat de Comitetul B.P.D. S-a hotărât organizarea unei școli de cadre, orientare și documentare politică a tineretului, la care vor conferenția fruntași ai organizației național-populare din județul Timiș-Torontal. S-a mai hotărât ca, în cadrul Secției de Presă și Documentare, să fie organizată o școală de ziaristică⁷⁰.

Din raportul Secției de Presă și Documentare, pe același interval (1 martie–1 aprilie 1947), aflăm că biblioteca acesteia număra 600 de volume.

Apare, acum, și în acest raport oficial, tendința de marginalizare și minimalizare a rolului și a activității P.N.P.-ului de către partidul comunist. La punctul „Contactul cu deputatul local” se reliefează faptul că, din nefericire, întreaga Regională a Banatului, compusă din patru județe, nu a avut candidați național-populari și, în consecință, nu aveau niciun deputat. Aceasta s-a făcut pe considerentul special că organizației județene național-populare din Timiș-Torontal i s-a asigurat postul de prefect al județului, pe care l-a deținut până la data de 2 aprilie 1947, prin persoana dr. Valeriu Novacu. De la data respectivă, dr. Valeriu Novacu a fost schimbat cu dr. Titus Ionescu, membru al Partidului Comunist. Aceasta, cu toate eforturile organizației național-populare județene, pe lângă C.C. al P.N.P., ca să fie numit tot un membru al național-popularilor din Timiș-Torontal, nu s-a reușit și, în consecință, a fost pierdut ultimul post de demnitar pe care l-au avut național-popularii în județ și chiar în Regională. Consecințele acestei

⁶⁶ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 66.

⁶⁷ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 66.

⁶⁸ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 67.

⁶⁹ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 67.

⁷⁰ SJAN T-F CJTPNP, d. 7/1947, f. 67.

schimbări, se arată în raport, se vor răsfrânge destul de nefavorabil asupra prestigiului și forței politice a P.N.P.-ului.

Se mai sublinia că, din motivele arătate, starea de spirit a organizației județene național-populare din Timiș-Torontal era depreciată. Se mai arăta că vor căuta ca liderii național-populari din Timiș-Torontal să înlăture această stare, printr-o activitate mai intensă, arătând că asemenea împrejurări nu trebuia să-i descurajeze, ci, din contră, să-i întărească⁷¹.

Referitor la propaganda adversă, în județul Timiș-Torontal era palidă și lipsită de interes, cu tendințe de destrămare⁷², din cauza certurilor din sânul conducerii sale⁷³.

Concluzionând, putem afirma că activitatea P.N.P.-ului, în județele bănățene, s-a desfășurat cu mai multă intensitate decât în anul precedent. Aceasta, chiar în condițiile în care nu mai participa la guvernare, rămânând fără niciun demnitar în zonă, deputați în Parlament sau prefecti.

A fost constituită, în acest an, Regionala Banat a Partidului, din care făceau parte organizațiile național-populare din județele: Arad, Caraș, Severin și Timiș-Torontal. Dar, în cadrul Regionalei, doar organizațiile național-populare din județele Timiș-Torontal și Severin duceau o activitate mai intensă, membrii lor plătind și cotizațiile lunare. Județul Caraș avea o activitate mai slabă, iar arădenii puneau chiar la îndoială necesitatea existenței Regionalei Banat.

Totuși, național-popularii duceau o activitate destul de susținută în cadrul B.P.D.-ului, declarând că ei sprijină Platforma-Program a acestuia, chiar dacă erau tot mai mult marginalizați în cadrul Blocului.

Bibliografie

- B = *Banatul*, Timișoara.
- Fătu 1973 = Mihai Fătu, *Politica de alianțe a P.C.R. în lupta pentru instaurarea și consolidarea puterii democrat-populare (1944–1947)*, în *Anale de istorie*, București, XIX, nr. 5/1973.
- Scurtu/Buzatu 1999 = Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918–1948)*, București, Ed. Paideia, 1999.
- SJAN T-FCJTTPNP = Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Timiș, fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al Partidului Național-Popular*.
- Surpat (coord.) 1988 = *România contemporană*, coordonator Gheorghe Surpat, București, Ed. Politică, 1988.
- Trașcă 2007 = Ottmar Trașcă, *Situația politică și economică a României în anii 1946–1947, văzute prin prisma rapoartelor diplomaților maghiari acreditați la București, în vol. Alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946. De la memoria colectivă la cercetarea istorică*, coordonatori: Robert Furteș, Gh. Mihai Bârlea, București, Ed. Fundației Academiei Civice, 2007.
- VB = *Vieața bănățeană*, Timișoara.

THE ACTIVITY OF NATIONAL-POPULAR PARTY IN THE BANAT COUNTY IN THE LAST MONTHS OF THE YEAR 1947

(Abstract)

The National Populares of the Banat section and from the country were dissatisfied when they were announced by the leadership of the union, that they granted P.N.P with 7% of the estimated members,

⁷¹ SJAN T-F CJTTPNP, d. 7/1947, f. 67., f. 72.

⁷² Aceleași afirmații vezi și în raportul consilierului de legație al Ungariei la București către ministrul Informațiilor al Ungariei, în Trașcă, 2007, pp. 132–139.

⁷³ SJAN T-F CJTTPNP, d. 7/1947, f. 72.

obtained by B.P.D. Subsequently, after the parliamentary elections from November 1946, P.N.P. was granted with no place of ministry or state secretary in the newly formed government of the union, an union found also under Petru Groza's leadership. The party actually joined the opposition. The P.N.P. members were also disappointed by the fact that in Southwestern counties they were not granted with deputies, a fact that led to a crisis and political uninvolvement. The B.P.D. leadership used the formula of collaboration with the parties that formed at that time the govern, to put in practice the Template Programme of the union, elaborated also by the P.N.P., the majority of the Banat national populars asserting that many goals were taken from their political party. Thus, since the year of its establishment, P.N.P. was marginalized on national and local level. Compared with the previous year, 1947, brought a party activity increase inside Banat counties. Even though they took no part in the government, and held no high officials in the area, deputies in the Parliament or prefects.

In the same year, the local department of the party was established, with secondary national popular organizations from: Arad, Caraș, Severin and Timiș-Torontal. But, within the department, only the organizations from Severin and Timiș-Torontal counties developed an intense activity, their members paying monthly membership fees. The activity of the Caraș county was weaker, and those from Arad sometimes questioned the existence of the department. The activity of the national populars was sustained inside the B.P.D., declaring that they were in favor of the Template Programme of the party, even though many of them were left outside the union, losing even the function of Timiș-Torontal prefect in favour of the Ploughmen Front.